

RAHVATERVIS

Rahvatervisepoliitika on viimasel ajal olnud ELi poliitikakujundamises kesksel kohal. Palju tööd on nõudnud COVID-19 pandeemiaga toimetulek, parlament on seadnud üheks oma peamiseks tervishoiuvaldkonna eesmärgiks vähktõve tõrjumise ja eesmärk on tugevdada Euroopa tervisealiitu. Euroopa Terviseühenduse algatus käsitleb otseseid ja tulevasi tervishoiuprobleeme, sealhulgas COVID-19 pandeemia kriisi, vastupanuvõime suurendamist piiriüleste terviseohtude vastu, vähktõve vastu võitlemise kava rakendamist, Euroopa ravimistrateegia edendamist ja digitaalse tervishoiu parandamist.

ÕIGUSLIK ALUS

[ELi toimimise lepingu](#) artikkel 168 (rahvatervise kaitse), artikkel 114 (ühtne turg) ja artikkel 153 (sotsiaalpoliitika).

EESMÄRGID

[ELi rahvatervisepoliitika](#) eesmärk on:

- kaitsta ja parandada ELi kodanike tervist;
- toetada tervishoiusüsteemide ja -taristu ajakohastamist ja digitaliseerimist;
- parandada Euroopa tervishoiusüsteemide vastupidavust;
- anda ELi riikidele paremad võimalused tulevaste pandeemiate ennetamiseks ja tõrjumiseks.

KONTEKST

1992. aasta Maastrichti lepinguga loodi selge õiguslik alus tervishoiupoliitika meetmete vastuvõtmiseks. Hiljem tugevdati neid sätteid 1997. aasta Amsterdami lepinguga, mis võimaldas ELil võtta meetmeid, mis tagavad inimeste tervise põhjaliku kaitse.

Oluliste terviseküsimuste esilekerkimine koos patsientide ja tervishoiutöötajate vaba liikumisega ELis ning terviseküsimuste sotsiaalmajanduslikud tagajärjed tähendavad, et rahvatervise tähtsus ELi päevakorras on üha suurenenud. Eriasutuste, näiteks Euroopa Raviameti (EMA) ning Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskuse (ECDC) loomine näitas ELi suurenevat huvi tervishoiupoliitika vastu. Sellised ametid nagu Euroopa Kemikaaliamet (ECHA) ja Euroopa Toiduohutusamet (EFSA) aitavad veelgi kaasa Euroopa tervishoiupoliitika tugevdamisele. [Määrusega \(EL\) 2021/522](#) kehtestatud programm „EL tervise heaks“ näeb ajavahemikuks 2021–2027 ette

tervishoiu valdkonna rahastamise. COVID-19-kriis sundis pingutusi suurendama, tõstes esile kollektiivse vastupanuvõime ja piiriülese terviseohutuse tähtsust ning suunates ELi tugeva Euroopa terviseleidu loomise poole.

Euroopa terviseleidu üldised eesmärgid aastateks 2021–2027 keskenduvad otsestele ja püsivatele terviseprobleemidele. Need hõlmavad COVID-19 pandeemia kriisi lahendamist, kaitse tugevdamist piiriüleste terviseriskide vastu, selliste algatuste rakendamist nagu [Euroopa vähktõve vastu võitlemise kava](#) ja [Euroopa ravimistrateegia](#) ning digitaalse tervishoiu edendamist. EL jätkab ka ülemaailmset koostööd tervishoiuprobleemide lahendamiseks, sealhulgas vaktsiinide väljatöötamiseks ja antimikroobikumiresistentsete nakkuste vastu võitlemiseks.

SAAVUTUSED JA PRAEGUSED ARENGUSUUNAD

A. Tervis kõigis poliitikavaldkondades

ELi toimimise lepingus ja Euroopa Liidu põhiõiguste hartas (harta) kodifitseeritud [läheneemisviis „Tervis kõigis poliitikavaldkondades“](#), mis sõnastati 2006. aastal ELi läheneemisviisina, vastab rahvatervise küsimuste valdkonnaülesele olemusele ja selle eesmärk on integreerida terviseaspektid kõigisse asjakohastesse poliitikavaldkondadesse (ELi toimimise lepingu artikkel 9 ja artikli 168 lõige 1, harta artikkel 35). See läheneemisviis võtab süstemaatiliselt arvesse kõigi teiste poliitikavaldkondade otsuste mõju tervisele, et parandada elanikkonna tervist ja tervishoiu võrdsust. Näiteks [strateegia „Talust taldrikule“](#) aitab toota mitte ainult kestlikult, vaid ka tervislikumat toitu; [nullsaaste tegevuskavaga](#) luuakse puhtam ja tervislikum eluruum; [Programm „EL tervise heaks“ \(2021–2027\)](#) koos muude fondide ja programmidega aitab terviseküsimusi käsitleda eri vaatenurkadest. Mitme poliitikameetme eesmärk on vähendada kliimamuutuste tagajärjel tekkinud terviseprobleeme, nagu kuumalainetest ja loodusõnnetustest tingitud surmajuhtumite arvu suurenemine ja vee kaudu levivate või putukate, tigude või muude kõigusoojaste loomadega edasikanduvate haiguste muutuvad nakkusmudelid. Lisaks soovitakse 2022. aastal jõustunud [kaheksanda keskkonnaalase tegevusprogrammiga](#) tugevdada kliimaprobleeme hõlmava keskkonnapoliitika ja tervishoiupoliitika vahelist seost.

B. Haiguste ennetamine ja tervise edendamine

Ennetamine hõlmab mitmesuguseid valdkondi, sealhulgas algatusi vähktõve, nakkuslike ja mittenakkuslike haiguste vastu, vaktsineerimist ning võitlust mikroobivastase resistentsuse vastu.

Vähktõbi on ELis sageduselt teine surmapõhjus. Selle mõju ulatub kaugemale isiklikust ja perekondlikust sfäärist, mõjutades tervishoiusüsteeme, rahalisi vahendeid ning üldist majanduslikku tootlikkust. Vähktõvega on Euroopa tasandil tegeletud mitme algatuse kaudu. Parlament moodustas vähktõve vastu võitlemise erikomisjoni (2020–2022), mis uurib meetmeid, mida EL saab rakendada vähktõve vastu võitlemiseks. [Euroopa 2021. aasta vähktõve vastu võitlemise kava](#) hõlmab ennetustegevust, varajast diagnoosimist, ravi ja järelkontrolli ning kujutab endast ELi vastust kasvavatele probleemidele vähktõve ohjamise valdkonnas. Septembris 2022 esitas komisjon [uue läheneemisviisi](#), et toetada liikmesriikide jõupingutusi vähktõve sõeluuringute kasutamise suurendamiseks. Soovituse eesmärk on suurendada

rinnavähi, kolorektaal- ja emakakaelavähi sõeluuringutes osalemise määra kooskõlas Euroopa vähktõve vastu võitlemise kava eesmärgiga, mille järgi osaleb sellistes sõeluuringutes 2025. aastaks 90 % uuringu kriteeriumitele vastavatest inimestest.

Detsembris 2021 käivitas komisjon algatuse „[Koos oleme tervemad – mittenakkuslike haigusi käsitlev algatus](#)“, et aidata ELi riikidel vähendada suurt mittenakkuslike haiguste koormust ja suurendada kodanike heaolu. Hinnanguliselt on ELis üle 84 miljoni inimese, kes võitlevad vaimse tervise probleemidega. [ELi vaimse tervise ja heaolu ühismeedet](#) rakendati aastatel 2013–2018 ning sellega loodi [vaimse tervise ja heaolu Euroopa tegevusraamistik](#), mis aitab kaasa vaimse tervise edendamisele. Kuna enesetapp on vanuserühmas 15–29 teine peamine surmapõhjus, on ennetustegevus, teadlikkus, häbimärgistamise vältimine ja abi kättesaadav seoses depressiooni, enesekahjustamise ja enesetapuga jätkuvalt väga oluline. 13. septembril 2022 kutsus Euroopa Parlament oma [resolutsioonis](#), mis käsitleb COVID-19 mõju noortele, komisjoni üles algatama Euroopa vaimse tervise aastat. [2023. aasta tööprogramm „EL tervise heaks“](#) pakub ka nüüd toetust vaimse tervise edendamiseks ja vaimse tervise probleemide ennetamiseks. Südame-veresoonkonna haigused on ELis sagedasim surmapõhjus. Narkootikumide, alkoholi ja tubaka tarbimine ning südame-veresoonkonna haigused on eluviisiga seotud tegurid, millel on ränk mõju inimeste tervisele, ning võitlus nende vastu on rahvatervise poliitika tähtis ülesanne. Tubakatoodete direktiiv ([direktiiv 2014/40/EL](#); kohaldatakse alates 2016. aastast) ja tubakamaksu direktiiv ([nõukogu direktiiv 2011/64/EL](#)) olid peamised saavutused selles võitluses. Narkootikumide kasutamine põhjustab ka kulusid ning kahju rahvatervisele ja -ohutusele. 2020. aasta detsembris kiitis nõukogu heaks uue [ELi narkostrategia aastateks 2021–2025](#). Dokumentis kehtestatakse üldine poliitiline raamistik ja sätestatakse ebaseaduslike uimasteid käsitleva ELi poliitika strateegilised prioriteedid kolmes peamises valdkonnas – narkootikumide pakkumise ja nõudluse vähendamine ning uimastitega seotud kahju piiramine. [ELi 2006. aasta alkoholistrateegia](#) läbivaatamine [on praegu takerdunud](#).

Nakkushaigustele ja [piiriülestele terviseohtudele](#) reageerimiseks on ECDC loonud varajase hoiatamise ja reageerimise süsteemi ning terviseohutuse komitee koordineerib reageerimist haiguspuhangutele ja epideemiatele. Nagu näitas 2020. aasta algul alanud COVID-19 pandeemia, on koostöö ÜRO Maailma Terviseorganisatsiooniga sellistel puhkudel otsustavalt tähtis. Kiirmenetluse korras võeti vastu arvukalt sihtotstarbelisi meetmeid (vt spetsiaalset [EUR-Lexi veebisaiti](#) ja komisjoni [koroonaviirusele reageerimise veebisaiti](#)), sealhulgas

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. juuli 2020. aasta [määrus \(EL\) 2020/1043](#), mis käsitleb kliiniliste uuringute tegemist geneetiliselt muundatud organisme sisaldavate või neist koosnevate inimravimitega, mis on ette nähtud koroonaviirushaiguse (COVID-19) raviks või ennetamiseks, ning nende ravimite tarnimist;
- komisjoni teatiseid „[ELi strateegia COVID-19 vaktsiinide kohta](#)“ ja „[Valmisolek COVID-19 vaksineerimisstrateegiateks ja vaktsiinide kasutuselevõtuks](#)“;

- nõukogu 13. oktoobri 2020. aasta [soovitus](#), millega kehtestatakse COVID-19 pandeemiale reageerimiseks reisimisega seotud meetmete ühised kriteeriumid ja ühine raamistik.

Komisjon jätkas kogu 2020. aasta jooksul täiendavate meetmete võtmist, et suurendada kõigi liikmesriikide vastupanuvõimet mitmes valdkonnas. Meetmed hõlmavad riiklike kontaktrakenduste ühendamist, reisierandite laiendamist, ulatuslikumat testimist ja vaktsiinivarude tagamist. COVID-19 pandeemiale reageerimise pakett hõlmab järgmist:

- [komisjoni teatis COVID-19-le reageerimise lisameetmete kohta](#);
- [komisjoni soovitus COVID-19 testimisstrateegiate kohta](#);
- [komisjoni soovitus antigeeni kiirtestide kasutamise kohta](#);

2022. aastal laiendati [EMA volitusi](#) ning [tõsiseid piiriüleseid terviseohte käsitleva uue määrusega](#) laiendati ECDC volitusi ja anti [ELi tervisealasteks hädaolukordadeks valmisoleku ja neile reageerimise asutusele](#) lisavolitused.

C. Ühiskondlikud muutused, demograafiline üleminek

[Komisjoni aruandes „Demograafilised muutused 2023“](#) käsitletakse vananemisest, rahvastiku vähenemisest ja tööealiste inimeste arvu vähenemisest tulenevaid probleeme. Peamiselt tuleb käsitleda ELi elanikkonna vananemisega seotud probleeme ning hoolitseda kõrge elukvaliteedi tagamise eest vanaduspõlves ja tervishoiusüsteemide kestlikkuse eest. WHO algatas 2020. aastal tervena vananemise aastakümne ja sellega seoses avaldas komisjon 2021. aasta jaanuaris [roheline raamatu vananemise kohta](#).

Vastuseks rändekriisidest tulenevatele probleemidele võeti 2016. aastal vastu [kolmandate riikide kodanike integreerimise tegevuskava](#). Tegevuskavas käsitletakse muu hulgas rändajate terviseiga seotud probleeme, kaasa arvatud ligipääs tervishoiuteenustele. 2020. aastal esitas komisjon [Euroopa rände tegevuskava](#) ning [uue rände- ja varjupaigapakti](#), mille eesmärk on Euroopa poliitikat selles valdkonnas veelgi ühtlustada.

Juba 2015. aastal nõudis parlament meetmeid laste ebavõrdsuse vähendamiseks muu hulgas tervishoius ning lastegarantii kehtestamist [laste vaesuse vastu võitlemise ELi kava raames](#). 2021. aasta juunis võttis nõukogu vastu komisjoni ettepaneku [Euroopa lastegarantii](#) loomise kohta. Järgmise sammuna [koostavad](#) liikmesriigid riiklikke kavasad, milles kirjeldatakse, kuidas nad rakendavad lastegarantiiid 2030. aastani.

D. Ravimid ((2.2.5))

Ravim on aine või ainekombinatsioon, mida kasutatakse inimeste haiguste raviks või nende ärahoidmiseks. [Direktiivis 2001/83/EÜ](#) ja [määruses \(EÜ\) nr 726/2004](#) on sätestatud müügiloa andmise nõuded ja menetlused ning lubatud toodete järelevalve eeskirjad. [Määrusega \(EL\) 2019/1243](#) muudeti neid määrusi, rakendades konkreetseid meetmeid, mille eesmärk on tagada ravimite kättesaadavus ja käsitleda ravimipuudujääke kogu ELis. Ravimitele võivad loa anda riiklikud asutused detsentraliseeritud menetluse kaudu või komisjon tsentraliseeritud menetluse kaudu, kus Euroopa Ravimiamet viib läbi teaduslikke hindamisi. Euroopa Ravimiamet vastutab

ka ravimite väljatöötamise hõlbustamise, müügilubade hindamise, ravimite ohutuse jälgimise ja tervishoiutöötajate teavitamise eest. Kliiniliste uuringutega uuritakse ravimite tõhusust ja ohutust inimestel. [Määrusega \(EL\) nr 536/2014](#), mis jõustus 2022. aasta jaanuaris, kehtestati kliiniliste uuringute lubamise ja läbiviimise ühtlustatud eeskirjad.

Komisjon esitas 2023. aasta aprillis [ravimeid käsitleva õigusaktide paketi](#), mille eesmärk on muuta ravimid kättesaadavamaks ja taskukohasemaks. Samal ajal tegi komisjon ettepaneku võtta vastu [nõukogu soovitus](#) tõhustada võitlust antimikroobikumiresistentsuse vastu. Nõukogu kiitis 13. juunil 2023 heaks [soovituse](#) tõhustada ELi meetmeid antimikroobikumiresistentsuse vastu terviseühtsuse põhimõtte kaudu.

E. E-tervis

ELis tegeletakse ümberkujundava tööga tervishoiusüsteemide digiteerimiseks. Tervishoiu digiteerimine tähendab digitaaltehnoloogia ja teabehaldussüsteemide integreerimist tervishoiusektori eri aspektidesse. See hõlmab elektrooniliste tervisekaartide (EHR), telemeditsiini, kantavate seadmete, mobiilirakenduste, andmeanalüüsi ja muude digitaalsete vahendite kasutamist. Volinik Stella Kyriakides märkis oma kõnes tervishoiu tuleviku 2023. aasta tippkohtumisel, et „digiteerimine võib parandada tervishoiu kvaliteeti, kättesaadavust ja vastupidavust“. Tervishoiusektori digiteerimine on osa [ELi digitaalse ühtse turu strateegiast](#), mille eesmärk on tihedam digitaalne ühtlustamine ELi liikmesriikide vahel.

E-tervise võrgustik on [direktiivi 2011/24/EL](#) artikli 14 alusel loodud vabatahtlik võrgustik, mis pakub platvormi liikmesriikide pädevatele asutustele, kes tegelevad e-tervisega. Komisjoni 2018. aasta [komisjoni teatises tervise- ja hooldusvaldkonna digiteerimise võimaldamise kohta digitaalsel ühtsel turul](#) on prioriteediks kodanike turvaline ligipääs oma terviseandmetele, sealhulgas ka üle piiride, personaalmeditsiin ühise Euroopa andmetaristu kaudu, mis võimaldab teadlastel ja teistel tervishoiutöötajatel kogu ELis ressursse koondada, ning kodanike mõjuvõimu suurendamine, andes neile digivahendid, mis võimaldavad kasutaja tagasisidet ja isikukeskset hooldust (mobiilsed tervishoiulahendused, personaalmeditsiin). [E-tervise digitaalteenuste taristu](#) tagab Euroopa kodanike ravi järjepidevuse ELi riikides reisimisel. Mais 2022 esitati [Euroopa terviseandmete ruumi](#) käsitlev seadusandlik ettepanek, mille eesmärk on anda ELi kodanikele võimalus kontrollida oma terviseandmeid, võimaldades piiriülest kasutamist teadusuuringuteks ja innovatsiooniks, tagades samal ajal andmekaitse vastavuse.

F. Tervisetehnoloogia hindamine

Tervisetehnoloogia eesmärk on pakkuda tõenduspõhiseid andmeid tervishoiutehnoloogia kohta, et tagada ohutu, tõhus, patsiendikeskne ja kulutõhusa tervishoiupoliitika. Riiklikud ametiasutused kasutavad tervisetehnoloogia hindamise tulemusi ka otsuste tegemisel selle kohta, millist tehnoloogiat tuleks riiklikul tasandil hüvitada. Hinnatakse tervisetehnoloogia (sh ravimid, meditsiiniseadmed ja diagnostikavahendid, kirurgilised protseduurid ning haiguste ennetamise, diagnoosimise või ravi meetmed) lisaväärtust. 2021. aasta detsembris võeti vastu [uus määrus tervisetehnoloogia hindamiseks](#).

EUROOPA PARLAMENDI ROLL

Parlament on järjekindlalt pooldanud järjepideva rahvatervisepoliitika loomist. Samuti on ta mitmesuguseid terviseteemasid käsitlevate arvamuste, uuringute, arutelude, kirjalike deklaratsioonide ja algatusraportite abil aktiivselt püüdnud tervishoiupoliitikat tugevdada ja edendada. Praeguse ametiaja alguses asus parlament ennetavalt tegevuskava kujundama, rõhutades, et vähktõvest jagusaamine peab saama ELi tervishoiupoliitika peamiseks prioriteediks. COVID-19 kriisi puhkedes asus parlament aktiivselt edendama Euroopa koordineeritud reageerimist ning [rõhutas vajadust](#) teha tervishoiu valdkonnas senisest palju tihedamat koostööd, et luua Euroopa terviseliit.

[Keskkonna-, rahvatervise ja toiduohutuse komisjon](#) (ENVI-komisjon) on Euroopa Parlamendi peamine [tervishoiuküsimuste](#) eestvedaja. 2023. aasta alguses moodustas ENVI-komisjon uue alalise rahvatervise allkomisjoni, mis tugevdab parlamendi rolli ELi tervishoiupoliitika üle kontrolli teostamisel ja selle arengu edendamisel. Parlament seadis oma praeguse, üheksanda koosseisu ametiaja poliitilises tegevuskavas tähtsale kohale vajaduse kooskõlastatuma Euroopa lähenemisviisi järele vähktõvevastases võitluses, moodustades vähktõvevastase võitluse erikomisjoni.

Parlament nõudis iseseisvat Euroopa tervishoiuprogrammi ning saavutas toetuse programmile „EL tervise heaks“. Samuti uurib ta dialoogi, küsimuste, uuringute ja siseuuringute kaudu taaste- ja vastupidavusraha rakendamist, rõhutades tervishoiureformide tähtsust. Samuti on parlament järjekindlalt propageerinud vaimse heaolu edendamist ja vaimse tervise seadmist ELi poliitika kujundamisel prioriteediks.

Lisateavet selle teema kohta leiate [keskkonna-, rahvatervise ja toiduohutuse komisjoni](#) ja [rahvatervise allkomisjoni](#) veebisaidilt.

Maria-Mirela Curmei / Christian Kurrer
10/2023

